

ATATÜRK'ÜN KUR'ÂN'A BAKIŞI

Prof.Dr. Osman ZÜMRÜT*

ÖZET

Yaşadığımız dünyada geçmişte ve bugün kamuoyu önderlerinin ve özellikle büyük devlet adamlarının din anlayışları önemlidir. Çünkü, çok etkin din kurumunu görmemezlikten gelme şansları yoktur. Doğal kurala uyarak devlet adamlarının olumlu ve olumsuz –ki, çoğunun olumlu- görüşleri ve bu görüşlerine dayalı uygulamaları vardır.

Büyük devlet adamlarının din anlayışını iki açıdan ele alabiliriz: Birincisi, devlet adamının bireysel din anlayışı ve uygulamaları, ikincisi ise kamusal alana yönelik din anlayışı ve uygulamalarıdır. Atatürk'ün din anlayışında tüm devlet adamlarındaki din anlayışlarından farklı olarak bireysel alan ile kamusal alan net olarak gerçekçi biçimde ayrılır.

O, Kur'ân'ın milletçe iyi anlaşılmasını, Türkçeye çevirterek ve Türkçe Tefsir ve Hadis kitapları yazdırarak sağlamıştır. Atatürk, Kur'ân'ın anlaşılabilir olarak okunmasına ve okutulmasına son derece önem vermiştir. O, Kur'ân'ın özgün Arapça okunmasını da taktir ederek güzel sesle okunmasını özendirilmiş ve Türk hafızlarını övmüştür. Atatürk, Kur'ân'ın taassup aracı olarak kullanılmasına ve istismar edilmesine son derece karşı çıkmıştır. Atatürk, en son din İslamın temeli Kur'ân'ın iyi anlaşılmasını ve çağımızdaki insanların ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yorumlanmasını amaçlamıştır.

Bazı araştırmacılar, çağın gerisinde kalmış yorumlarla milletin inançlı bireylerinin kafalarının uyuşturulmaması amacıyla dine yeni yorumlar yapılması yönündeki çabaları nedeniyle Atatürk'ü dinle diyanetle ilgisiz göstermektedirler. Bazı araştırmacılar onun dinin temeline dayalı söylemleri nedeniyle Atatürk'ü bir din adamı gibi tanıtmaya yanlışlığına düşmüşlerdir.

Sonuç olarak o, din anlayışını ve Kur'ân'a bakışını bireysel yönden kendi iç dünyasında, bir anlamda Allah ile kendi arasında saklamaya özen gösterirken, kamusal alan veya milletin önderi olarak kamusal alanda milletin ihtiyacını karşılayacak biçimde İslamın temel kaynağı Kur'ân'a ve çağa uygun uygulamalar yapmıştır.

* Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı.

1. Giriş

Yaşadığımız dünyada geçmişte ve bugün kamuoyu önderlerinin ve özellikle büyük devlet adamlarının din anlayışları önemlidir. Çünkü, çok etkin din kurumunu görmemezlikten gelme şansları yoktur. Doğal kurala uyarak devlet adamlarının olumlu ve olumsuz –ki, çoğunun olumlu- görüşleri ve bu görüşlerine dayalı uygulamaları vardır.

Büyük devlet adamlarının din anlayışını iki açıdan ele alabiliriz:

Birincisi, çok az rastlanan inançsız insan olmasına rağmen, bireysel yönden her insanın mutlaka bir dinî inancı vardır. İnsan İslam Dininde istediği dini seçmek ve uygulamak konusunda tam olarak bireysel inanç ve uygulama özgürlüğüne sahiptir. Onun bu din anlayışını uygulamasında da kendisi açısından rahatlık vardır. Kuşkusuz ki, insanın inanç anlayışı bireysel yaşamını etkiler. Bireysel etkilendiği yaşamında inanç anlayışının ne kadarının devlet adamlığını etkilediği konusuna gelince, o, devlet adamından devlet adamına göre farklılık göstermektedir.

İkincisi, devlet adamlığını yürüttüğü veya yönettiği halkın din anlayışını göz önünde tutarak kitleyi yönlendirme açısından alenî olarak ortaya koyduğu din anlayışıdır. Bu din anlayışı, hem devlet adamının kendisini bağlar, hem de yönettiği kitleyi dinî açıdan yönlendirir. Burada da devlet adamlarından bir çoğu yönettiği kitleyi din açısından serbest bırakır; bir kısmı kendi din anlayışına halkını yönlendirir. Bazıları ise, açıkça din ile ilgili olumlu veya olumsuz baskı uygular. Hatta bazıları dinin içindeki ritüelleri veya çeşitli uygulamalardan birinin uygulamasını da sağlamaya çalışır. Örneğin dine karşı baskı uygulaması Sovyetler Birliğinde geçmişte yaşandı; din içindeki uygulamaların baskıyla uygulanmasına gelince, komşumuz İran örnektir.

Bir dinin somut olarak varlığı, ibadet veya âyinlerin olmasına bağlıdır.¹ Kur'ân okumak da bir tür ibadettir. Çünkü, "Kur'ân, bir tek zihnin-kalbin üretimini temel alır. O sadece bir kitap değil, (Allah'tan) canlı bir sesleniştir"² Gerçekten Kur'ân," yüce Allah'ın tüm insanlığa(dünyaya) seslenişidir."³

Her şey insanın düşüncesiyle başlar. Bu nedenle Kur'ân, insanı düşünmeye yöneltiyor. Çünkü, "düşünce elemanlarını kapsayan etkenler düşünceler, insan değer yargıları ve bilinçlilikler".⁴ Kuşkusuz Kur'ân'ı insanı bilinçlendirecek biçimde öğrenmek ve okumak gerekir. Büyük önder Atatürk'ün

¹ Russel Keat and John Urry, *Social Theory As Science*, London, 1975, p. 85.

² A.C. Bouquet, *Sacred Books Of The World*, London, 1955, p.282.

³ Willam C. Chittick, *The Islamic Concept Of Human Perfection*, The World & I, February 1991, p. 507.

⁴ V.L. Allen, *Social Analysis*, London and New York, 1975, p. 224.

Kur'an'a bakışı Türk ulusunun düşüncesini kullanması ve bilinçlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Atatürk'ün İslam Dininin temeli Kur'an'a ilişkin sözlerini ve uygulamalarını ele alarak Kur'an'a bakışını saptayabiliriz Bu nedenle onun bu konudaki söz ve uygulamalarını gözden geçirelim.

2. Atatürk'e Göre Kur'an'daki Buyruklar İnsanlara Doğruluğun Özünü Vermiştir

Atatürk, 7 Şubat 1923 günü Balıkesir Zağnos Paşa Camiinde okuduğu hutbede Kur'an hakkında şu gerçekleri vurguluyor:

“...Peygamber Efendimiz Hazretleri, Tanrı tarafından insanlara gerçekleri bildirmekle görevlendirilmiş ve elçi olmuştur. İnsan yaşayışını düzenleyen temel kurallar hepimizce bilindiği üzere Yüce Kur'an'daki yazılı buyruklardır. İnsanlara doğruluğun özünü vermiş olan dinimiz, son dindir, en eksiksiz dindir”⁵

O, Kur'an'ı kusursuz ve mükemmel bir kılavuz, insanları doğruya ulaştıracak kutsal bir kitap olarak görmektedir.

3. Atatürk'ün Kur'an'ı Kutsal ve Moral Veren Kitap Olarak Değerlendirmesi

Atatürk, savaş alanlarında Kur'an'ın kutsal kitap olmanın yanı sıra moral gücü olarak desteğini gözlemlemiş olduğunu şöyle dile getirmektedir:

“Biz, bireysel kahramanlık sahneleriyle meşgul olmuyoruz. Yalnız size Bombasirtı olayını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperler arasında uzaklık sekiz metre. Yani ölüm kesin... Birincisi siperdekiler, hiçbiri kurtulmamacasına toptan düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat imrenilecek ölçüde bir ılımlılık ve razı oluşla biliyor musunuz! Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, en ufak bir zaaf bile göstermiyor; sarılmak yok! Okuma bilenler, ellerinde Kur'an-ı Kerim, Cennete gitmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler Kelime-i Şehadet getirerek yürüyorlar. Bu Türk askerindeki ruh gücünü gösteren şaşılacak derecede ve kutlanacak bir örnektir. Emin olunuz ki Çanakkale muharebesini kazandıran, bu yüksek ruhtur.(Anafartalar Muharebelerine ait anılarından, 1918)⁶

⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (ASD), C.II, s.94.

⁶ Atatürk'ün Anafartalar Muhaberelelerine Ait Hatıraları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1934, s. 16; Mehmet Kaplan- İnci Enginün-Birol Emil- Necat Birinci- Abdullah Uçman, *Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1922, C. I, s. 23.

Atatürk sadece Kur'an'ı değil, İslamın köklü kurumlarından "Fetva"yı da millet ve yurt yararına değerlendirmiştir. Kurtuluş Savaşı öncesi İngilizlerin desteği ile Atatürk ve arkadaşlarının öldürülmesini içeren İstanbul Hükümeti'ne bağlı Şeyhü'l-İslâm'ın fetvasına karşı Anadolu fetvaları hazırlamıştır.⁷

4. Atatürk'ün Kur'an'ı Türkçeye Çevrilmesi İçin Girişimi ve Uygulaması

a) Atatürk'ün Kur'an'ı Türkçeye Çevrilmesini İstemesinin Ulusal ve Uluslararası Gerekliliği

Atatürk, sahip olmakla mutlu olduğu İslâm dininin temel kaynağı olan Kur'an'a saygıyla yaklaşmış ve onun kutsallığı ve yüceliğini anlatan söylemlerde bulunmuştur. Atatürk'ün bu konuda söyleyebileceğimiz en belirgin özelliği Kur'an-ı Kerim'in gerçekten Türklerin anlayabileceği biçimde Türkçe'ye kazandırılması üzerindeki kararlı çalışmasıdır.

Atatürk, Müslümanlar arasında hem nüfus hem de yeryüzüne yayılış açısından çok büyük yer kaplayan Türkler için Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi gerektiğini şöyle dile getiriyor:

"Kur'an-ı Arapça okuyamazlar. Oysa şimdiye kadar (halkın kavrayabileceği düzeyde) Kur'an-ı Kerim Türkçe'ye çevrilmemiştir. Bunun başlıca nedeni, dünyadaki bütün Müslümanların başına geçerek bu ana kadar bu dini inananlarının büyük bir görkemle itibar kazanmasına hizmet etmiş olan Türklerin, İslam dinine duydukları özel yakınlıklarından dolayı Türkçe'ye çevrilmesinde olabilecek hatalardan korkmalarıdır.

Oysa zamanımızda bu gibi görüşlere tahammül yoktur. Çünkü dünyada hatadan tamamen yoksun bir şey yapılamayacağı bilimsel bir gerçektir. Böyle olası bir hata endişesinden dolayı, Kur'an'ı anlamadığı bu Arap diliyle tamamen ezberleyecek düzeyde dinine aşık olan Türk Milletinin, kutsal kitabın bu yüce anlamını istediği gibi anlayabilmekten yoksun bırakmak doğru değildir."⁸

b) Atatürk'ün Kur'an'ı Türkçeye Çevirtmesi İşinin Başlatılması ve Sonuçlandırılması

Atatürk, Kur'an'ın Türkçe'ye çevrilmesi düşüncesini ilk kez 14 Ağustos 1923'te devletin eğitim politikasını belirleyecek heyete anlatmıştır. Heyette çeşitli görüşler ortaya atanlar olmuştur.

⁷ Osman Zümrüt, *Belgelerle Yücelten Yolculuk: Atatürk'ün Yolculuğu*, Samsun, 1999, ss.57-68.

⁸ *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar*, Anıtkabir Derneği Yayınları I, Ankara, 2001, c. 8, ss. 453-454.

Kur'an'ın Türkçeye çevirisi konusu, 21 Şubat 1925 tarihinde TBMM'de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesi görüşülürken, hatalı ve eksik Kur'an tefsirlerinin yapıldığı gerekçesi öne sürülerek gündeme gelmiştir.

Kur'an'ın o güne kadar pek çok tefsiri yapılmış, ancak, bu tefsirlerin istenilen düzeyde olmadığı tartışmaları yapılmıştır. Oysa, Kur'an söz konusu olduğunda, Müslüman Türk milleti kadar titiz davranan ve saygılı olan bir başka ulus olmamıştır ve bu yüce Millet, Kur'an'ı yüreğinde duymaktan ve başının üstünde tutmaktan son derece mutlu olmaktadır.

Bu alandaki eksikliğin giderilmesini isteyen ve Türk ulusunun okuduğu Kur'an'ı anlayarak okumasına dikkat çeken Atatürk, 'bütçeden büyük bir pay ayırarak' Diyanet İşleri Başkanlığı'nın öncülüğünde ve denetiminde Türkçe'ye çevrilmesi işini tüm eleştirilere rağmen başlatmıştır.

Atatürk, Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesine yönelik emrini şöyle bildiriyor:

-Kur'an'ın tercüme edilmesini emrettim... İlk defa olarak Türkçe'ye tercüme ediliyor. (Hz.) Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim.(Atatürk ve İnkılap, 30 Kasım 1929)⁹

5. Atatürk'e göre, Kur'an'ın Türkçeye Çevrilmesinin Amaçlarından İki: Halkı Aydınlatmak ve İnançlı Milletimizin Bireylerini Bilmeden Tekrardan Korumak

Atatürk'e göre, Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesinin amacının da halkı aydınlatmak ve inançlı Milletimizin bireylerini körü körüne bilmeden tekrardan korumaktır. O, bu gerçeği şu söylemleri ile belirtiyor:

"Kur'an'ın tercüme edilmesini emrettim... İlk defa olarak Türkçe'ye tercüme ediliyor. Hz. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim. Halk, tekrarlanmakta bulunan bir şey mevcut olduğunu ve din işleriyle ilgili kimselerin derdi ancak kendi karınlarını doyurup, başka bir işleri olmadığını bilsin."¹⁰

"Türkler dinlerinin ne olduğunu bilmiyorlar. Bunun için Kur'an Türkçe olmalıdır"¹¹

"Türk, Kur'an'ın arkasından koşuyor.; fakat onun ne dediğini anlamıyor, içinde ne var bilmiyor ve bilmeden tapınıyor. Benim maksadım, arkasından koştuğu kitapta neler olduğunu Türk anlasın."¹²

⁹ A.S.D., c. III, s. 124.

¹⁰ A.S.D., c. III, s. 85, ; N: 73, 1930

¹¹ Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, İstanbul, 1977, c. 5, s. 1957.

¹² Ergin, a.g.e., c. 5, s. 1950

“Camilerde Türkçe Kur’an okuyacaksınız. İşte size birer tane Kur’an veriyoruz. Evet bu tercüme belki iyi değildir. Çünkü Arapça’dan Fransızca’ya ve ondan da Türkçe’ye tercüme edilmiştir. Bununla beraber, Ankara’da daha iyi bir Kur’an tercümesi yapılmaktadır.”¹³

Atatürk, inançlı Millet’in zamanı geçmiş ve Kur’ân’ı gölgeleyen yorum ve açıklamalardan Kur’ân’ın kurtulması için, Türkçeye yeni Kur’ân çevirileri ve yeni Tefsirler yapılmasını istediğini şöyle vurguluyor:

“... Milli terbiye ile geliştirmek ve yükseltmek istenen genç beyinleri, bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle sakınmak lazımdır.

Hoca Efendi bu fikrini açıklamak için (Kur’an-ı Kerim’den) “Vettini vezzeytuni, ilah” ayetini kendince yorumladılar. İncir ve zeytin çekirdeğinden ilke çıkardılar. Birindeki çokluğa, diğindeki birliğe işaret ettiler. Ayetin anlamı bu mudur, değil midir bir şey diyemeyeceğim. Yalnız bu seyahatim sırasında, raslantı sonucu, bu ayetin anlamını diğ bir hoca efendiden sormuştum. Bunun için yarım saat kadar irdelemeye ihtiyacı olduğunu söyledi. Ömrünü medreselerde din biliminin öğrenimi ve öğretimiyle geçiren bir kişi, bir kitabın, (Kur’an-ı Kerim) bir satırını Türkçe ifade edebilmek için böyle bir ihtiyaç belirtirse, milletin bireyleri ne desin? Onun için efendiler, genç kuşağın beynini yormadan, onun her şeyi kabule ve sindirmeye yetenekli kıvrımları, hakikat izleriyle süslenmelidir. (Samsun öğretmenleriyle konuşmasından, 22 Eylül 1924)”¹⁴

Atatürk Türk ulusunun dinini, öz kaynağından öğrenmesi için Kur’an-ı Kerim’in çeviri ve tefsirini (yorumunu) yaptırmıştır.¹⁵

Kur’an’ın tefsir ve tercümesi için TBMM’de yapılan görüşmeler sonunda bu iş için bütçeye 20.000 lira ek bir ödenek konuldu. Günün koşullarına göre oldukça yüklü miktarda olan bu ödenek TBMM’de kabul edildi. Bu görev bizzat Atatürk tarafından Mehmet Akif Ersoy’a ve Elmalılı Hamdi Yazır’a verilmiştir.¹⁶

Ancak Mehmet Akif Ersoy Kur’an’ın Türkçe’ye çevrildikten sonra ibadette de Türkçe olarak uygulamaya konulacağı endişesi ve çevredekilerin baskısıyla bu görevinden istifa etmiştir.¹⁷ Bunun üzerine her iki görev de Atatürk tarafından Elmalılı Hamdi Yazır’a verilmiştir.

¹³ Ergin, a.g.e., c. 5, s. 1948.

¹⁴ A.S.D., c. II, s. 206-207.

¹⁵ Ali Sarıkoyuncu, *Atatürk Din ve Din Adamları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2002, s.38.

¹⁶ Sarıkoyuncu, a.g.e., s. 99-100.

¹⁷ Ergin, a.g.e., c. 5, s. 1948

Kur'an'ın Türkçe'ye çevirisi konusunda Atatürk'e sunulan bir başka çeviri de Cemil Said'in çevirisidir. Cemil Said, Atatürk'e bu konudaki görüşlerini açıklarken gerekli olan eklemeleri yaptığını, ancak bunu yaparken bir mahkemede çeviri yaptığını düşündüğünü söyleyerek objektif bir çalışma yaptığını öne sürmüştür. Yine hatadan masum olamayacağını bilincinde olarak değişik çeviri ve tefsirlere de baktığını ancak her hangi birini tercih edecek kadar yeterli düzeyde olmadığı için isteyenini istediği tefsire başvurabileceğini belirtmiştir.¹⁸

Atatürk'ün başlattığı bu hareket sonucunda bugün de çok değerli kabul edilen *Hak Dini Kur'an Dili Mealli Türkçe Tefsir* adlı çalışmasıyla Muhammed Hamdi Yazır'ın eseri ortaya çıkmış ve bundan sonra camilerde ve bizzat kendi huzurunda okunması sürmüştür.

Atatürk'ün girişimiyle onun çok değer verdiği Kur'an çeviri çalışmaları böylelikle hız kazanmış ve günümüzde de bu hız artarak sürmektedir.

6. Atatürk'ün Kur'an'ın Okunmasına Gösterdiği Özen ve Uygulamaları

a) Atatürk'ün Kur'an'ın Müzik Makamıyla Okunması Çalışmalarını Başlatması

Atatürk'ün Kur'an'ın okunması konusundaki tutumu, camilerde namazda değil, namazdan önce veya sonra, vaaz ve nasihat mahiyetinde Kur'an-ı Kerim'in aslı okunduktan sonra, bu okunan kısmın Türkçe anlamının verilmesi şeklinde olmuştur.¹⁹

Atatürk Kur'an-ı Kerim'im Türkçe'ye çevirisi yapıldıktan sonraki uygulamaları başlayınca aynı zamanda Arapça'sında olduğu gibi makamla okunması yönünde de çalışmalar başlatmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı bu mümkün olmayınca, daha fazla diretilmemiş ve makamla okumaktan vazgeçilmiştir. Ancak Kadir Gecelerinin birinde radyodan da verilen bir Türkçe okuma tecrübesinde, Müzzemmil Sûresi'ni hitabet tarzında okuyan Hafız Sadettin Kaynak'a övgülerde bulunmuştur.²⁰

b) Kur'an'ın Güzel Okunmasında Türk Hafızlarına ve Okuyucularına Güvenmesi ve Onlarla İftihar Etmesi

Atatürk, Türk İslam Tarihsel kurumlarını korumaya ve yaşatmaya özen göstermiştir. Hafızlık kurumu gerçekten İslam Tarihinde Kur'an'ın ezberlenmesini ve güzel okunmasını geliştiren ve yaşatan bir kurumdur. Yine bu

¹⁸ *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar*, s. 454-455.

¹⁹ Ergin, age., c. 5, ss.1948-1968

²⁰ Sadi Borak, *Atatürk ve Din*, İstanbul, 1962, ss. 71-73

kurumu ayakta tutan “hatim” ve “mevlit” okutma ve okuma geleneği, Türklerin İslam dinini farklı anlama ve yaşatma düşüncelerinden ileri gelmektedir.²¹

Atatürk, Kur’ân okunması konusundaki görüşlerini şöyle bildiriyor:

“Ezan ve Kur’an’ı Türkler’den başka hiçbir Müslüman milleti bu kadar güzel okuyamaz. Bunlara muhteşem müzik ahengi veren Türk sanatkarlardır. (1933)”²²

Ayrıca kız kardeşi Makbule Hanım’dan, annesi Zübeyde Hanım’ın ruhu için hatim indirmesini rica ettiği de bilinmektedir.”²³

c) Atatürk’ün Kur’ân Okutması Ve Okunan Kur’ân’ı Dinlemesi

İslamın temeli Kur’ân, insanları aydınlığa kavuşturmak için inmiştir. Onu her Müslümanın okuması Allah emridir.

“Bir Müslümanın Kur’ân’ı Kerimi temelde tam okuyabilmesi için, lafzen ve mana olarak okuması gerekir. Eğer sadece lafzen (manasını anlamaksızın) okursa veya sadece anlamını okursa (aslındaki dinî duygulanım eksik olacağı için) eksik okumuş olur, tam okumuş olamaz. Ancak lafzen okumadan mana olarak okumak, yani, Kur’ân-ı Kerim’i benliğimize sindirerek, anlayarak okumak daha üstündür. Çünkü, Kur’ân-ı Kerim genelde körükörüne taklit yerine bilinçli hareket etmeyi buyurmaktadır”²⁴

Atatürk, Kur’an Arapça’dan Türkçe’ye tercüme edilmeden önce, özellikle Ramazan gecelerinde hafızları saraya davet ederek kendisine Kur’an’dan okumalarını istediği bilinmektedir.²⁵

Atatürk’ün Kur’an dinleme konusundaki hassasiyetine ışık tutması açısından Türkçe Kur’an okuma çalışmaları hakkında Sadettin Kaynak’ın bir hatırasını verelim:

“...O gece sarayın muâyede salonunda bütün hafızlar toplandık. Birçok davetliler de vardı. Ve bunlar Türkçe Kur’an okunması tecrübesinde bulunmak üzere çağırılan kimselerden ibaretti. Saz heyeti de vardı.

²¹ Osman Zümrüt, *İslam Kurumları (Aydınlatılmasına Doğru)*, Samsun, 1998, ss.188-192.

²² Abdülkadir İnan, “İki Hatıra”, *Türk Dili Dergisi*, TDK Yayınları, Sayı: 74, (1957), s. 66; Utkan Kocatürk, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1999, s. 234.

²³ Sarıkoyuncu, *a.g.e.*, s. 38.

²⁴ Osman Zümrüt, *Kur’ân’ı Nasıl Okumalı ve Okutmalı*, Genişletilmiş İkinci Basım, Ankara, 1994, s.114.

²⁵ Jaschke Gotthard, *Yeni Türkiye’de Kur’ân-ı Kerim Kursları*, Tercüme Eden: Nimet Arsan, *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, İstanbul, 1973, c. 5, ss. 62-63

Tecrübeyi yapacak hafızlar Süleymaniye müezzini Kemal, Beşiktaşlı Rıza, Sultan Selimli Rıza, Fahri, Burhan, Yaşar, Nuri ve ben. Saz heyeti arasında Selanikli Kanuni Mustafa, Mısırlı İbrahim, Kemanî Nobar vardı. Mecliste iki erkekle bir de kadın bulunuyordu. Tecrübeye başladık. O sırada ayağa kalkarak o gün Fatih Camiindeki hadiseyi²⁶, halkın, hitabet tarzında okuyuşu nasıl memnuniyetle karşıladıklarını Atatürk'e arz ettim. Cevaben:

“Öyle ise o şekilde tecrübeler yapalım!” buyurdular ve Kur'an tercümesinden Fatiha Sûresi'ni açıp Kemal'e uzattılar. Kemal okudu.

“Olmadı, ver ben okuyayım” buyurdular ve okudular. Sonra bu sûreyi sıra ile orada bulunanlara okuttular. Fakat hiçbirisinin okumasını beğenmedi. Çünkü Türkçe nasıl hitap edilir, bunun usûlünü ve inceliklerini arkadaşlar içinde bilen ve Atatürk'ün istediği biçimde okumaya muktedir kimse yoktu.

Sıra bana geldi. Ben en sonda ve Atatürk'ün sol tarafında oturuyordum. Okudum.

“İşte böyle okuyunuz, böyle istiyorum....”²⁷ dedi. Bu ve benzeri uygulamalar artarak devam etti ve Atatürk en sonunda Türklerin de dinlerini daha iyi biçimde anlamalarını sağlayacak diğer çalışmalarla birlikte dine ve Kur'an'a verdiği önemi çeşitli vesilelerle gösterdi.

Kur'an okuma ve okutma çalışmaları esnasında yapılan tercümelerde eksiklikler veya hatalar gördüğünde daha iyi bir tercüme yapılıncaya dek, Türkçe Kur'an okuma uygulamalarına da ara vermiştir.²⁸

Atatürk'ün Kur'an okutma ve okunan Kur'an'ı dinleme konusunda gösterilebilecek bir çok örnek vardır. Ancak bunların başında Atatürk'ün Ramazan Ayı geldiğinde köşkte yaptığı uygulamalardır. Yine bu uygulamaların birini tanıklarından Hafız Yaşar Okur'dan dinleyelim:

“Ramazanların Atam için çok büyük bir önemi vardı. Ramazan gelir gelmez incesaz heyeti Çankaya Köşküne giremezdi. Kandil gecelerinde saz çaldırmazlardı. Sadece beni huzurlarına çağırır, Kur'an-ı Kerim'den bazı sûreler okuturlardı. Ben okurken gözleri bir noktaya takılır, derin bir huşuyla dinlerdi. Ruhen çok mütelezziz(haz duymuş) olduğu her halinden anlaşılırdı. Ramazanlarda bir ay müddetle Hacı Bayram Veli ve Zincirlikuyu camiilerinde şehitlerimizin ruhuna hatm-i şerif okumamı emrederlerdi.”²⁹

²⁶ Fatih Camiinde o gün Kur'an'ı Arapça okuduktan sonra, şimdi de dinlediğinizi Surenin Türkçesini de okuyacağım deyip okuyan Sadettin Kaynak'ın, okuduktan sonra cemaatin çok memnun olduğunu söylemek istiyor.

²⁷ Borak, ss. 71-73; Gotthard, ss. 62-63

²⁸ Borak, ss. 71-73; Gotthard, ss. 62-63

²⁹ Ergin, age., c.5, s.1516

Yine yukarıda değindiğimiz gibi, Atatürk'ün en yakınları olan kız kardeşi Makbule Hanım'dan, anneleri Zübeyde Hanım'ın ruhu için hatim indirmesini rica ettiği de bilinmektedir.³⁰

Atatürk, Kur'an eğitimine de büyük önem vermektedir. Atatürk'ün din eğitimine verdiği önemi açıklamak bir yana özellikle Kur'an eğitimine verdiği önem üzerinde durmak gerekirse ilk olarak şu sözlerini verebiliriz:

"Evvela derim ki, Allah emri Müslüman ve Müslimenin aynı derece ilmen, faziletten ve her görüş noktasında olgunlaşmasıdır. İkinci, Kur'an ilkelere ile hatırlatmak istiyorum. Bu ilim nerede ise oraya gidilecektir. Kim? Hepsini gidecektir; kadın da gidecektir. Bunun üzerinde dinin bir engellemesi yoktur."³¹

"... bizde ruhbanlık yoktur. Hepimiz eşitiz dinimizin hükümlerini öğrenmeye mecburuz. Her fert, dinini, din duygusunu, imanının öğrenmek için bir yere muhtaçtır; orası da mekteptir."³²

7. Atatürk'ün Kur'an'ın İstismar Edilmesine ve Taassub Aracı Olarak Kullanılmasına Karşı Mücadelesi

a) Atatürk'ün Kur'an'ın Taassup Aracı Olarak Kullanılmasına Karşı Amansız Mücadelesi

Atatürk'ün karşı olduğu şey her konuda olduğu gibi dinde veya eğitiminde olan taassupluk yani bağnazlıktır. Onun bütün ilke ve inkılaplarında hedef, hep tutuculuktan Milleti kurtarmak olmuştur. Bu nedenle dinin en temel kaynağı olan Kur'an söz konusu olduğunda, oldukça titiz davranan ve Kur'an öğretimi için büyük çabalar harcayan ve inkılaplar yapan Atatürk, birçok yerde değişik nedenlerle hep şu sözü söylemiştir:

"Mukaddes mihrabı, cehlin elinden alıp ehlinin eline vermek zamanı gelmiştir."³³

Atatürk, dine ve dinin kutsal değerlerine başta Kur'an'a saygı göstermiştir. Ancak, o, bağnazlığa ve din istismarcılığına savaş açmıştır.

Sonuç olarak o, hiç kimsenin dinine inancına karışmamıştır ve din özgürlüğüne ne denli değer verdiğini şu sözleriyle açıkça açıklamıştır:

"Türkiye Cumhuriyeti'nde her reşit dinini seçmekte hür olduğu gibi, muayyen bir dinin merasimini de uygulamakta serbesttir. Yani ayin hürriyeti

³⁰ Sarıkoyuncu, a.g.e., s. 38.

³¹ Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlarına Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söyleşileri*, İstanbul, 1997, s. 160.

³² Osman Zümrüt, *Atatürk'ün İslam Dini Anlayışı*, Ankara, 1998, ---

³³ Borak, ss. 71-73; Gotthard, ss. 62-63

korunmuştur. Tabiatıyla ayinler asayiş ve umumi adaba aykırı olamaz; siyasi nümâyiş şeklinde de yapılamaz.”³⁴

b) Atatürk'ün Kur'an'ın Kötü Amaçlı İstismar Edilmesine Verdiği Tarihsel Örnekler ve Tepkisi

O, İslam tarihinden acı örneği vererek Kur'an'ın nasıl kötü amaçla istismar edildiğine dikkat çekiyor:

“ Görevi, İslam dünyasında Kur'an hükümlerinin uygulanmasını sağlamaktan ibaret olan halife, mızraklarına Kur'an sayfaları geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında muharebeyi kesmeye mecbur oldu. Zorunlu olarak taraflar hakemlerin vereceği karara uymaya söz verdi...

Hazreti Osman'a gelince: Kaçınılmaz olan üşüşme içinde kanını Allah'ın kitabına (Kur'an- Kerim) akıtarak, dünyayı terkeyledi. (Hilafetin kaldırılması esnasında TBMM'de yaptığı konuşmasından, 1 Kasım 1922)”³⁵

-Vaktaki Muaviye ile Hz. Ali karşı karşıya geldiler. Sıffin vakasında Muaviye'nin askerleri Kur'an-ı Kerim'i mızraklarına diktiler ve Hz. Ali'nin ordusunda bu suretle tereddüt ve zaaf husule getirdiler. İşte o zaman dine mefsetet (bozgunculuk), İslamlar arasında münaferet (birbirine nefret) girdi. Ve o zaman hak olan Kur'an haksızlığı kabule vasıta yapıldı...(Konya gençleriyle konuşma, 20 Mart 1923)”³⁶

Atatürk, dini alet ederek çıkarlarını sürdürenleri başka bir konuşmasında ele alarak eleştiriyor:

“âdi ve alçak hilelerle hükümdarlık yapan halifeler ve onlara dini alet yapmaya tenezzül eden sahte ve imansız alimler tarihte daima rezil olmuşlar, rezil edilmişler ve daima cezalarını görmüşlerdir. Dini, kendi ihtiraslarına alet yapan hükümdarlar ve onlara yol gösteren hoca namı hainler hep bu sonuca sürüklenmişlerdir”³⁷

Yine “Atatürk'ün açıkça belirttiği gibi, “din perdesi ile halkımızı aldatmak”, İslam Dininde “riya (gösteriş)” olarak ele alınmıştır.Yüce Rabbim Kur'an'da birçok âyetlerde, Hz. Muhammed de birçok hadislerinde”riya”yı yermiş ve yasaklamıştır”³⁸

³⁴ Kocatürk, a.g.e., 1999, s. 247.

³⁵ A.S.D., c. I, s. 292, 294.

³⁶ A.S.D., c. II, s. 149.

³⁷ A.S.D., c. II, s.146.

³⁸ Osman Zümrüt, *Atatürk'ün İslam Dini Anlayışı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2.Baskı, Ankara, 1999,s.100

8. Yaptıklarının Kur'ân Âyetlerine Uygun Olduğunu Bildirerek Kur'ân'ı Kaynak Göstermesi

Devleti kuvvetlendirmek için verdiği söylemler:

“Kur'ân âyetleri ve Peygamberimizin sözlerine göre hükümetin yalnız esasları ifade edilmiştir.O esaslar şunlardır:Danışıp-konuşmak(Meşveret:İşlerinizde müşavere ediniz-âyeti),³⁹ adalet ve devlet başkanına itaat.⁴⁰ (1923)⁴¹

“(Hz.Muhammed'in) kanun_u esasisi(anayasası) cümlemizce malumdur ki, Kur'ân-ı Azimüşandaki yazılı buyruklardır(Balıkesir'de halkıyla konuşma, 7 şubat 1923)”⁴²

Burada Kur'an'ın ve Peygamberin sözlerine yer veren Atatürk, aynı zamanda bu iki kaynağın temel esaslarına Müslümanların dikkatini çekiyor. Özellikle danışıp konuşma, İslam Dini ıstılahındaki adıyla “meşveret-şura” Müslümanların etkin olarak benimsediği ve dinimizin üzerinde en çok durduğu konudur. Kur'ân'da “danışmak” açıkça buyrulmaktadır.⁴³

Atatürk, bir devlet adamı olarak, “danışmak”tan hareket ederek daha sonra gerçekleştireceği “Cumhuriyetçilik” ilkesinin temelini oluşturuyordu. Atatürk'ün Kur'ân âyetlerine dayanarak inançlı halkı yönlendirdiği açıktır. Bu nedenle Atatürk, Kur'an-ı Kerim'i ilahî bir kitap olarak değerlendirmekle birlikte, içindeki esasları insanlık yararına değerlendirmeye özen göstermiştir. (Muharebelerine ait anılarından, 1918)⁴⁴

9.Uluslararası Alanda Türk ve Müslüman Kardeşlerimiz Arasındaki Tebrikleşmede Kur'ân'ın Kendisine Hediye Edilmesinde Duyduğu Mutluluk

Kendisine,1923 yılında armağan olarak küçük boyda bir Kur'an gönderilmesi üzerine teşekkürünü açıkça şöyle bildiriyor::

³⁹ Kur'ân: Ali İmran 3/159; Şûrâ 42/38.

⁴⁰ Kur'ân: Nisâ 4/59.

⁴¹ *Atatürkçülük I, II, III*, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1993, 1997, c. I, s. 11.

⁴² Balıkesir'de Halkla Konuşma, 7 Şubat 1923 ; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları c. I-II, Ankara, 1989, c. II, s. 98.

⁴³ Kur'ân: Ali İmran 3/159; Şûrâ 42/38.

⁴⁴ *Atatürk'ün Anafartalar Muhaberelerine Ait Hatıraları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1934, s. 16; Mehmet Kaplan- İnci Enginün-Birol Emil- Necat Birinci- Abdullah Uçman, *Devrin Yazarlarının Kalemiyle Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1922, c. I, s. 23; Doğu Perinçek, *Kemalist Devrim-2,Din ve Allah*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1969, s. 21.

“Bence kıymetini takdire imkan olmayan bu hediye (Kur'an-ı Kerim'i) en derin ve hürmetkar din duygularıyla muhafaza edeceğim.”⁴⁵

Aziz Atatürk, kendisine hediye edilen Kur'an'dan duyduğu mutluluğu şöyle anlatıyor:

“Buhara ahalisinin Türkiye'deki Türk ve Müslüman kardeşlerine hediye olarak gönderdikleri Kur'an-ı Kerim ile Türkiye halk ordusuna tebrik ve takdir nişanı olarak gönderdiği kılıç... fevkalade muazzam ve kıymetli iki yadigardır. Bu emanetleri elinizden alırken kalbim heyecan ile doldu. Hal-kımız ve ordumuz uzaktaki kardeşlerimizden gelen gayretlendirmeler ve tebrik nişanelerinden şüphesiz çok mütehassis ve mesrur olacaktırlar. Din-daş ve karındaş Buhara halkının arzusunu yerine getirerek bu kutsal kitabı millete, aziz kılıcı da İzmir fatihine teslim edeceğim. (Buhara Şura Cumhu-riyeti murahhaslarına yaptığı konuşmadan, 7 Şubat 1922)⁴⁶

10. Atatürk'ün Kur'an'ın Hedefinin Kadın ve Erkeği Olgunlaş-tırmak Olduğu Görüşünü Açıklaması

Atatürk, insanların kadın-erkek ayrımı yapmaksızın eğitilmesini ve özellikle din eğitimi de dahil her türlü eğitimi eşit düzeyde almasını istemiş ve bunu açıkça şöyle vurgulamıştır:

“Evela derim ki, Allah emri Müslüman ve müslimenin aynı derece il-men, faziletin ve her görüş noktasında olgunlaşmasıdır. İkinci, Kur'an (ilke-leri) ile hatırlamak istiyorum. Bu nerede ise oraya kadar gidecektir. Kim? Hepsini gidecektir; kadın da gidecektir. Bunun üzerine dinin bir engellemesi yoktur. (İzmir'de halkla konuşma, 2 Şubat 1923)⁴⁷

11. Atatürk'ün Kur'an'ın Belirttiği Gibi Dünya İşlerini Din İşle-rinden Ayrı Ele Almak Gerektiği Görüşünü Açıklaması

Atatürk, 1 Kasım 1937 tarihinde TBMM'nin beşinci dönem üçüncü toplanma yilını açış konuşmasında şöyle demektedir:

“ Dünyaca malum olmuştur ki bizim devlet idaremizdeki ana programımız Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, idarede ve siyasette bizi aydınlatıcı ana hatlardır. Fakat bu prensipleri, gök-ten indiği sanılan kitapların dogmalarıyla asla bir tutmamalıdır. Biz, ilhamla-rımızı (esinlerimizi) gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış oluyoruz. (Alkışlar).

⁴⁵ 1923 yılı Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri; Kocatürk, age., s. 231.

⁴⁶ A.S.D., c. II, s. 33-34

⁴⁷ Sadi Borak, Atatürk'ün Resmî Yayınlarına Girmemiş Söylev, Demeç, Yazışma ve Söylemleri, İstanbul, 1997, 160

Bizim yolumuzu çizen; içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ızdırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir”⁴⁸

Atatürk’ün kurduğu TBMM,onun yönlendirmeleriyle 26 Aralık 1925’te 697 sayılı Kanun ile, ezânî saat esasını bırakarak bütün dünyanın kullandığı bir günün 24 saate bölünmüş sistemi, 698 sayılı Kanun ile takvimde “Milâdî Takvim” esasını kabul etmiştir”⁴⁹

Atatürk, tüm yenilikleri yaparken İslam Dininin temel ilkelerini göz önünde tutarak, Millet’in din duygusuna gerekli saygıyı göstermiştir.

Sonuç

Atatürk , ülkenin işgal edildiği ve bağımsızlığımızın tehlikeye girdiği dönemde Türk milletinin bağlı olduğu Kur’ân’ın etkisinden de yararlanarak yurdu işgalden kurtarmak ve milleti rahata ulaştırmak yönünde söylemlerini bildirmiştir. Özellikle söylemlerinde milli mücadelenin milleti, devleti ve İslam Dinini kurtarmak olduğunu vurgulamıştır.

Atatürk, devleti kurduktan sonraki söylem ve uygulamalarında yaptıklarını İslâm Dini ve Kur’ân ile bağdaştırmaya ağırlık vermiştir. O “din istismarına” ve “irticaya” karşı sert tutum takınmıştır. Onun din anlayışında tüm devlet adamlarındaki din anlayışlarından farklı olarak bireysel alan ile kamusal alanı net olarak gerçekçi biçimde ayırır. Onun için “din vicdanî bir meseledir”⁵⁰ diyerek yaptığı inkılaplarla bu anlayışını açıkça uygulamaya koymuştur.

Atatürk’ün İslam Dininin temeli Kur’ân’a bakışı da dine bakışı gibi, bireysel yönü ile kamusal yönünü ayırt etmesiyle belirgindir. Aslında İslam dininde de bu ayırım dünya işleri ve ahiret işleri olarak ayrılmıştır. Kur’ân’da geçici dünya hevesleri yerine kalıcı hedeflere yönelmemiz ve o tür davranışlarda bulunmamız yüce Allah tarafından buyrulmaktadır. (Kur’ân: Ali İmrân 3/114, 185 ; Nisâ 4/77; Kasa 28/60;Şûrâ 42/36)

Kişinin bir davranışının veya bir işinin dinî değer taşıması için, İslam dininde temel alınan ilke, kalpteki ve beyindeki her hangi bir inanca dayanarak yapılmasına bağlıdır. Bu inanç sadece Allah tarafından bilinebileceği

⁴⁸ A.S.D., c. I., s. 423.

⁴⁹ İsmet Giritli, *Atatürk Cumhuriyetinin Laiklik İlkesi, Atatürk Düşüncesinde Din ve Laiklik*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 267.

⁵⁰ Asaf İlbaý, *Tan Gazetesi*, 13. 07. 1949; Utkan Kocatürk, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s.228.

için, o davranışın veya işin dinî değer taşıyıp taşımadığı yalnız Allah tarafından değerlendirilir. Doğrusu, zaten bir insanın başka bir kişinin bir davranışını yaparken taşıdığı inancı bilmesi olanaksızdır. Bunu sadece Allah bilir. Onun için de İslam dininde yüce Allah, bir Müslümanın ne kadar Müslüman olduğunu veya ne kadar inancının ve ona bağlı olarak dindar olduğunun yani dinî derecesinin belirlenme ve ölçme yetkisini Peygamberimiz Hz. Muhammed'e bile vermemiştir. Bizler sadece görünen davranışlara göre kanaatimizi söyleriz. Ama bir kişinin "Dinî değerlendirilmesi" yalnız Allah tarafından yapılır. Hiç kimsenin böyle bir yetkisi yoktur. Böyle bir davranış "ruhbanlık"tır. Ruhbanlığı ise İslam Dini yasaklamıştır. (Lâ Ruhbaniyete fi'l İslâm).⁵¹ Dememiz o ki, Atatürk'ün "din vicdanî bir meseledir" söylemi, İslamın bu ilkesini açıkça vurgulamaktan ibarettir.

Atatürk, Kur'an'ın milletçe iyi anlaşılmasını, Türkçeye çevirterek ve Türkçe Tefsir ve Hadis kitapları yayınlatarak sağlamıştır. O, Kur'an'ın anlaşılabilir olarak okunmasına ve okutulmasına son derece önem vermiştir. Bununla birlikte Kur'an'ın özgün Arapça okunmasını da taktir ederek güzel sesle okunmasını özendirmiş ve Türk hafızlarını övmüştür.

Atatürk, Kur'an'ın taassup aracı olarak kullanılması ve istismar edilmesine son derece karşı çıkmıştır. O, en son din İslamın temeli Kur'an'ın iyi anlaşılmasını ve çağımızdaki insanların ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde yorumlanmasını amaçlamıştır.

Atatürk'ün Kur'an'a bakışında bireysel yönün tam olduğunu anlıyoruz. Gerek konuşmalarda yer verdiği ayetlere ilişkin sözlerinden gerekse okuduğu dinî kitapların sayfa kenarlarına düştüğü notlardan bunu anlamak kolaydır. Atatürk'ün Kur'an'a bakışının kamusal alanla ilgili olanı inkılapların uygulaması açısından önemlidir..

O, önderi olduğu Türk ulusunun Kur'an'a bakışının millet bireylerinin etkilenmelerini göz önünde tutarak çağa yani milletin yaşadığı zamandaki ihtiyaçlarına yanıt verecek biçimde olması yönündedir. Burada Atatürk, öylesine içten ve samimidir ki, bazı araştırmacılar, çağın gerisinde kalmış yorumlarla milletin inançlı bireylerinin kafalarının uyuşturulmaması amacıyla dine yeni yorumlar yapılması çabaları nedeniyle onu dinle diyanetle ilgisiz gösterme veya bazıları da onun dinin temeline dayalı söylemleri nedeniyle bir din adamı gibi tanıtma yanlışlığına düşmüşlerdir. Oysa o, yukarıda da değindiğimiz gibi, din anlayışını ve Kur'an'a bakışını bireysel yönden kendi iç dünyasında, bir anlamda Allah ile kendi arasında saklamaya özen gösterirken , kamusal alan veya milletin önderi olarak kamusal alanda milletin ihtiyacını karşılayacak biçimde uygulamalar yapmıştır.

⁵¹ Suyûtî, Fahru'l-Hasan ed-Dehlevî, *Şerhu Süneni İbn Mace*, Kadim Kütüb Hân, ty, Beyrut, c.1, s. S.289.

Atatürk's Perception Of The Quran

ABSTRACT

The religious understanding of the great leaders and statements are very important both in the past and in the present. They cannot ignore the importance and the necessity of religions they have in their societies. Naturally, they have either positive or negative (but mostly they have positive views about religion), views and applications about religions according to their views they hold.

The views of great statesmen related to religion can be examined from two points: First, their individualistic understanding and application, second, their societal understanding and application of religions.

Contrary to other statesmen's understanding of religions, Attar had a different and definite religious understanding in terms of individualistic and societal aspect. Attar gave a special importance to the understanding of the Qur'an and the hadith. Thus, he made the scholars translate the Qur'an and the hadith to the Turkish language. In addition, he appreciated the Arabic reading of the Qur'an and its keepers who have learned the Qur'an by heart and he wanted them to read it beautifully. However, Atatürk was very opposite to the abusers of the Qur'an based on their various aims. Shortly, Atatürk aimed at better understanding and commentary of the Qur'an, which is the base of Islam, the last religion, to solve the questions of the modern men and society.

While some researches accuse of Atatürk because of his modern and new interpretation of the Qur'an, the others tried to show him as a man of religion based on his very positive saying concerning religion.

However, it is a fact that Atatürk saw religion based on the Qur'an as an individualistic value between him and Allah, at the same time, as a leader of the Turkish nation he accepted religion as social phenomena which provides for answers to the questions of modern people and society, and he made applications in this direction.